

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

Esitysluonnoksen taustalla on kannatettava ajatus palveluiden (erityisesti henkilökohtaisen ja yksilöllisemmän palvelun) parantamisesta ja työnhakijoiden nopeasta kontaktoinnista. Lisäksi esityksellä ollaan lieventämässä korvauksettomia määräaikoja, mikä on myös kannatettavaa. Lieventämällä korvauksettomia määräaikoja mahdollistetaan todennäköisesti aiempaa luottamuksellisemman suhteen rakentaminen TE-toimistojen/kuntien työntekijöiden ja työnhakijoiden välillä. Tämä toivottavasti parantaa myös palvelun laatua ja palvelusta saatavia hyötyjä.

Esitysluonnoksessa esitetään huomattavaa lisäystä työnhakijoiden kontaktoimiseen, haastatteluihin ja keskusteluihin. Luonnoksessa kuitenkin todetaan, että TE-toimistot eivät ole pystyneet tähänkään mennessä hoitamaan kaikkia työnhakijoiden haastatteluja määräajassa. Tällä hetkellä alkuhaastattelu tulee järjestää kahden viikon kuluessa työnhaun alkamisesta. Tässä on esityksen mukaan onnistuttu arviolta noin 30-50 prosentin kohdalla. Tältä osin pidetään erityisen tärkeänä, että TE-palveluille varmistetaan riittävät henkilöresurssit, jotta asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Lisäksi on tärkeää, että henkilökuntaa rekrytoidaan ja perehdytetään hyvissä ajoin. Esitysluonnoksessa on todettu, että rekrytoinnit voivat alkaa jo vuoden vaihteessa, mikä on hyvä asia.

Työnhakijoiden palveluita järjestää suuri joukko TE-toimistojen ja kuntien työntekijöitä. Siksi on tärkeää, että koko valtakunnan tasolla määritellään selkeät ohjeistukset muutosten toteuttamiseksi ja tasapuolisten palveluiden järjestämiseksi. Keskustelujen määrän lisäämisen ohella on pidettävä huolta siitä, että myös tapaamisten sisällölliseen puoleen panostetaan, eikä tapaamisten määrä korvaa laatua. On myös tärkeää, että muutosten käyttöönottoa arvioidaan säännöllisesti ja toimintatapoja kehitetään. Samalla on kiinnitettävä erityistä huomiota selkeään ja yhdenmukaiseen

viestintään. Työnhakijoille tulee kertoa ennakoivasti, ymmärrettävästi ja riittävästi, miten heidän tulee toimia ja esim. mitkä toimet ovat velvoittavia.

Esitysluonnoksessa todetaan, että ”Henkilöltä voitaisiin edellyttää työnhaun käynnistämisen yhteydessä esimerkiksi sitä, että hän varaa ajan alkuhaastattelua varten.” Alkuhaastattelut tulee esityksen mukaan järjestää 5 arkipäivän kuluessa työnhaun alkamisesta. Tämän osalta tulisi huolehtia siitä, että aikoja on tosi asiassa saatavilla annetuissa määräajoissa. Tai jos aikoja ei aina ole, on oltava selvää, ettei työnhakija menetä oikeuksiaan varatessaan ajan myöhäisemmälle ajankohdalle. Ajanvarausjärjestelmästä tulee tehdä helppokäyttöinen ja tarjolla tulisi myös olla vaihtoehto sähköiselle ajanvaraukselle. Lisäksi TE-hallinnolla tulisi olla puhelinpalvelu, jonne pääsee helposti läpi ja josta on mahdollista saada neuvoja ja ohjeistusta muun muassa ajanvaraukseen.

Lisäksi esityksessä todetaan, että: ”Työnhaun uudelleen käynnistämistä koskevan 3 §:n 2 momentin mukaan työ- ja elinkeinoviranomainen voisi rajoittaa henkilön mahdollisuutta ilmoittautua työnhakijaksi verkkopalvelussa. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että työ- ja elinkeinotoimistoon määrättyä aikana saapumatta jäänyt henkilö ei välttämättä saisi työnhakuaan voimaan käymättä työ- ja elinkeinotoimistossa. Työ- ja elinkeinotoimiston tulisi kiinnittää tähän erityistä huomiota silloin, kun on ilmeistä, että henkilö pyrkii välttämään alkuhaastattelun, työnhakukeskustelun tai täydentävän työnhakukeskustelun järjestämistä. Edellytettävästä asiointitavasta johtuen työnhaun käynnistäminen uudelleen voisi edellyttää esimerkiksi osallistumista alkuhaastatteluun.” Tämän osalta olisi varmistettava, että aikoja henkilökohtaista asiointia varten on saatavilla nopeallakin aikataululla, ettei etuuskatkoksesta tule pitkä.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

-

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

Palveluiden järjestämiseen lisätään 70 miljoonaa euroa vuosittain, koska palveluihin on tarkoitus lisätä 1200 henkilötyövuotta, mikä tarkoittaa 40 prosentin lisäystä TE-toimistojen henkilöstön määrään. Tarkoitus on hankkia työnhakuhaastatteluja myös yksityiseltä sektorilta. On tärkeää, että mahdollisesti ulkoistettujen palveluiden laatu varmennetaan ja että sitä myös seurataan.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

-

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan palveluprosessista?

Pääministeri Sanna Marinin hallitus linjasi syksyn 2020 budjettiriihen työllisyyskirjauksessa kolmikantaisen työttömyysturvavalmisteluun käynnistämisestä, linjaten samalla valmisteluun annettavista asiakokonaisuuksista. Työttömyysturvan kehittämisen työryhmän raportissa: ”Työryhmä pitää tärkeänä, että lomautettujen asiakasohjaukseen panostetaan nykyistä enemmän. Työryhmä esittää, että erityisesti lyhytkestoisen koulutuksen tarjontaa tulee lisätä.” Edellä mainittuun viitaten tuodaan esiin, että esitysluonnoksessa ehdotetaan kokonaan lomautetuille tarjottavaksi täydentäviä työnhakuhaastatteluja ainoastaan pyynnöstä. Ainakin pidempikestoisten lomautusten aikana voisi olla hyvä tarjota työnhakijalle eri koulutusmahdollisuuksia.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista?

Osa-aikatyötä tekevät ja osittain lomautetut ovat palveluiden tarjoamisen näkökulmasta asetettu samaan kategoriaan, minkä tarkoituksenmukaisuutta voidaan pohtia. Osittain lomautettujen tilanne on väliaikainen ja he todennäköisesti palaavat pian omalle työnantajalleen kokoaikatyöhön. Lomautetulla on voimassa oleva kokoaikainen työsuhde toisin kuin osa-aikatyötä tekevällä. Miten määritellään se, minkälaista työtä lyhennetylle työajalle lomautettujen tulee hakea – onko esim. vuoden määräaikainen kokoaikainen työsuhde parempi kuin toistaiseksi voimassa oleva kokoaikainen työsuhde, jossa on ajoittain lomautusta lyhennetylle työajalle?

Osa-aikatyötä tekevien vakituinen tilanne on osa-aikainen ja he yleensä etsivät kokoaikaista työsuhdetta. Palvelutarve osa-aikatyötä tekeville on lähtökohtaisesti suurempi ja erilainen.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

Esitysluonnoksessa todetaan, että työnhakijalle voidaan antaa muistutus ehdotetun JTYPL 14 §:n mukaisesti. Esityksessä puhutaan myös huomautuksen antamisen mahdollisuudesta. Huomautuksen ja muistutuksen erot ja huomautuksen soveltamisala jää esityksessä epäselväksi.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta?

Kun työnhakuvelvollisuus voi olla yksilöllinen, on huolehdittava, että työnhakijoita kohdellaan tasavertaisesti alueesta riippumatta. Yksilöllisen työnhakuvelvollisuuden määrittämiseen liittyy paljon harkintaa. Kun samaan aikaan TE-toimistojen tehtäviä ollaan siirtämässä laajemmin kunnille, on huolehdittava virkailijoiden riittävästä koulutustasosta, perehdyttämisestä, kouluttamisesta ja ohjeistamisesta. Kun työnhakuvelvoitteeseen vaikuttaa alueen työmarkkinatilanne, tulisi virkailijan olla perillä alueen elinkeinoelämästä ja sen muutoksista.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että työnhakijan tulisi työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä hakea kuukaudessa enintään 4 työpaikkaa, riippuen alueen työmarkkinatilanteesta ja työttömän työkyvystä. Olisi hyvä, jos työnhakijoille voitaisiin tarjota riittävästi apua ja tukea työpaikkojen hakemiseen. Tämä varmistaisi sen, että uuden hakuvelvollisuuden täyttämisestä saataisiin oikeasti se hyöty, mikä siitä on tarkoitus saada.

Esitysluonnoksessa todetaan, että työnhakijan tulisi raportoida työnhausta ensisijaisesti verkkopalvelussa työnhakuvelvollisuuden tarkastelujakson pituudesta riippuen kuukauden tai kolmen kuukauden välein. Työnhaun tuloksellisuutta seurattaisiin myös työnhakukeskustelujen ja täydentävien työnhakukeskustelujen yhteydessä. Lähtökohtaisesti työnhaun seuranta perustuisi työnhakijan itse ilmoittamiin tietoihin. Tältä osin työttömyysetuuksien maksajien kannalta olennaista on järjestää työnhaun seuranta siten, että takautuvia karensseja ei tulisi asetettavaksi. Takautuvat karenssit aiheuttavat takaisinperintätilanteita työttömyysetuuksien maksajilla ja kuormittavat niin maksajia kuin etuuden saajia.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

-

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudesta?

Koulutuksessa olevien työnhakuvelvoitteen tarkoituksenmukaisuutta tulisia pohtia. Esitysluonnoksen mukaan yli kuukauden kestävässä työvoimakoulutuksessa ja työttömyysetuudella tuetussa omaehtoisissa opinnoissa olevien tulisi hakea kolmea TE-toimiston tai kunnan osoittamaa yksilöityä työpaikkaa kolmen kuukauden aikana.

Etenkin omaehtoisissa opinnoissa olevia koskeva työnhakuvelvoitteen tarpeellisuus mietityttää, koska näiden työnhakijoiden on annettu lausunnolla lupa opiskella ja valmistua ammattiin. Kun velvoitetaan hakemaan töitä opiskelun aikana, saattaa riskinä olla, että opinnot viivästyvät ja keskeytyvät. Edelleen riskinä on, että julkiset varat, jotka on panostettu koulutukseen, valuvat hukkaan, kun opintoja ei saada suoritettua loppuun. Joissain tilanteissa opintojen loppuun saattaminen voisi kuitenkin olla hakijan lopputyöelämän kannalta parempi vaihtoehto, kuin töihin meneminen.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

Haetuista työmahdollisuuksista työnhakija raportoi ensisijaisesti verkkopalvelun kautta. Työpaikkojen oikeellisuutta tai hakemusten tekemistä ei tarkistettaisi, vaan seuranta tapahtuisi työnhakijan omien ilmoitusten ja järjestelmän kautta. Lausunto kassalle lähtisi automaattisesti.

Tämän järjestelmän tulisi olla todella helppokäyttöinen, jotta itsepalvelu onnistuu ja aiheettomia korvauksettomia määräaikoja ja niiden etuuden maksajille työläitä takautuvia korjauksia ei tarvitsisi tehdä.

On varmistettava asiointimahdollisuus veloitteen täyttämisen ilmoittamisesta tarvittaessa myös muulla tavoin kuin verkkoasiointipalveluna, koska kaikilla työttömillä ei ole yhtäläisiä valmiuksia käyttää digitaalisia palveluita. Myös suoranaisesti työkyvyn esteiksi luokittelemattomat seikat kuten esim. lukihäiriö ja muut kielelliset rajoitteet saattavat haitata sähköisten asiointipalveluiden käyttöä.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

-

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Karenssien lieventämistä nykyisestä pidetään hyvänä.

Työstä eroamisen ja työstä kieltäytymisen pätevien syiden säilyttäminen pääosin ennallaan on myöskin kannatettavaa. Pidetään hyvänä, että tähän nykyisellään melko toimivaan käytäntöön ei tehtäisi muutoksia.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Esitysluonnoksessa on mainittu, että provisiopalkkaisesta työstä olisi mahdollista kieltäytyä, jos kiinteän palkan osa ei olisi vähintään 1252 €/kk. Tämä on kannatettava muutos.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

Porrastettujen karenssien vaiheistus 12 kuukauden seurantajaksoon aina taakse päin, voi olla työnhakijalle vaikeasti ymmärrettävä. Järjestelmä tulee rakentaa siten, että velvoitteiden täyttämisen seuranta on ajantasainen ja että työttömällä työnhakijalla olisi mahdollisuus antaa selvitys laiminlyöntiin tietyn lyhyen määräajan kuluessa, jotta takautuvia muutoksia maksatukseen aiheutuisi mahdollisimman vähän. Nopea yhteydenottomahdollisuus ja nopea vastaus TE-hallinnolta, mieluiten omalta virkailijalta tulisi taata.

Yhdestä unohduksesta tai väärin ymmärryksestä (esimerkiksi työllistymissuunnitelman laatimistilaisuuteen saapumatta jättäminen) ei seuraisi enää jatkossa korvauksetonta määräaikaakaan kuten nykyisin, vaan ensimmäisestä laiminlyönnistä selviäisi huomautuksella, etuutta menettämättä. Tämä on toivottava muutos, koska huomattavan usein on tilanteita, joissa karenssi on aiheutunut siitä, että ei ole ymmärretty ohjeistusta ja järjestelmä ei näissä tilanteissa useimmiten jousta etuudensaajan hyväksi.

Työttömyysetuuksien maksajien huolena on, että takautuvia muutoksia voisi tulla työnhaun mallissa olemaan oletettavasti enemmän, koska korvauksettomat määräajat voidaan olettaa kumoutuvan usein, jos työnhakija esittää jälkikäteen selvityksen hakemistaan työmahdollisuuksista tai selvityksen, miksi verkkoasiointipalvelu ei toiminut. Jos karenssit annetaan automaattisesti ja etuudet käsitellään välittömästi niiden mukaisesti, korjausten määrä voi olla suuri.

Esityksessä todetaan lisäksi: ”Jos työnhakija laiminlöisi samalla tarkastelujaksolla sekä tarjotun työn hakemisen ja lisäksi kokonaan tai osittain hakea itse valitsemiaan työmahdollisuuksia eikä hänellä olisi pätevää syytä menettelyynsä, hänelle asetettaisiin yksi molempia laiminlyöntejä koskeva korvaukseton määräaika tarkastelujakson päättymisestä lukien.” Esitysluonnoksesta jäi hieman epäselväksi, että miten korvauksettomat määräajat tosiasiallisesti asetettaisiin.

Työttömyysetuuksien maksajien kannalta olisi toivottavaa, että takautuvia muutoksia ja siten takaisinperintätilanteita muodostuisi mahdollisimman vähän.

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

Pohjoismaisella työnhakumallilla tavoitellaan muissa pohjoismaissa käytössä olevaa mallia. Muissa pohjoismaissa on käytössä toimivat, hyvin ohjaavat järjestelmät, jotka muistuttelevat työnhakijaa velvollisuuksista ja aiheutuvista sanktioista. Pidetään tärkeänä, että myös Suomessa panostetaan riittävällä tavalla digitaalisten palveluiden tuottamiseen.

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

-

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

Voimaantulon ajankohtaa pidetään kannatettavana, koska se ei ajoitu muutoinkin kiireiseen vuodenvaihteeseen, eikä lomakauteen.

Voimaantulosäännöksen muotoilu siten, että ennen 2.5.2022 asetetut sanktiot olisivat voimassa myös lain tultua voimaan, on selkeä.

Uudistus tulee väistämättä lisäämään yhteydenottoja ja kyselyjä myös työttömyyskassaan. Siksi onkin tärkeää, että uudistuksesta tiedotetaan tehokkaasti ennen lain voimaantuloa. Erityisesti siirtymäsäännöksistä on syytä informoida, jotta lain voimaantullessa työttöminä työnhakijoina olevat tietävät, mitkä velvollisuudet heitä koskevat. Lain voimassaollessa tulee lisäksi varmistaa, että työ- ja elinkeinoviranomainen sekä kokeilukunnat informoivat selkeästi työnhakijaa velvollisuuksista sekä työttömyysetuuden saamisen keskeisistä työvoimapoliittisista edellytyksistä.

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyksestä?

-

Muuta lausuttavaa?

-

Villman Aki
Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry